

BELLETEN DERGİSİ'NİN TÜRK TARİHÇİLİĞİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

*Habibe AKTÜRK**

Özet

Bu çalışmanın amacı, yeni kurulan Cumhuriyet'in ilk yıllarında milli unsurların iyi bir şekilde tanınması ve öğretimi ile milli beraberliği sağlamak için yapılan çalışmalar sonucunda Türk Tarihçiliğinin gelişim sürecinde Belleten Dergisi'nin çıkarılmasıyla beraber Türk Tarihi'ne nasıl bir katkısı olduğunu vurgulamaya çalışmaktır. Bu kontekste, Atatürk'ün ilgili konuya verdiği önem ve teşvik ile Türk tarihinin araştırılmaya başlanması, bunun akabinde izlenen yollar ele alınacaktır. Bu araştırma tarama-derleme yolu kullanılarak oluşturulmuştur. Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin kurulmasından sonra 1937'de çıkmaya başlayan Belleten Dergisi, Türk Tarihçiliği için çok önemli bir yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: *Belleten, Dergi, Tarihçilik, Tarih Yazımı, Türk Tarih Tezi*

THE PLACE AND IMPORTANCE OF BELLETEN MAGAZINE IN TURKISH HISTORIOGRAPHY

Abstract

The aim of this study is to try to emphasize how Turkish historiography contributed to Turkish history with the publication of Belleten Journal in the development process as a result of the work done to ensure national unity with the good recognition and teaching of national elements in the first years of the newly established Republic. The beginning of the research of Turkish history with the importance and encouragement Atatürk put on the relevant subject, the ways followed will be discussed. This research was created using the scan-compile path. Belleten magazine, which began to appear in 1937 after the establishment of the Turkish Historical Research Society, has a very important place for Turkish historiography.

Keywords: *Belleten, Journal, Historiography, Historiography, Turkish History Thesis*

Giriş

Tanzimat'tan sonra, Osmanlı Devleti'nde idari, siyasi, kültürel ve eğitim alanlarında Batı tarzında yapılan ıslahatlar Osmanlı matbuatı üzerine de etki göstermiştir. Osmanlı Devleti tarihçilik anlayışında, mutlak etkileri olan padişahın toplum tarafından otoritesini sağlamak için kutsal atfetmiştir. 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile tarih derslerinin eğitim müfredatının belli bir aşamasında zorunlu hale gelmesi, tarihte Osmanlı toplumuna olan ilgiyi artırmıştır. Özellikle II. Meşrutiyet'in ilanından sonra, İttihat ve Terakki'nin siyasi düşünce yapısını eğitim alanında etkilemiş ve bu gelişmelerin ışığında yeni bir tarihsel yorum ortaya çıkmıştır. 1909 yılında bu tarihsel yorumun eğitim düzeyinden başlayarak toplumsal bir kimlik oluşturması için Tarih-i Osmani Encümeni kurulmuştur; bu cemiyete Osmanlı Devleti'nin son vakanüvisti Abdurrahman Şeref Bey başkan

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, e-mail: habibeakturk@outlook.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7603-4926>

seçilmiş, faaliyetlerini açıkça yürütmüştür. Abdurrahman Bey, geleneksel tarih yazıcılığı ile birlikte dönemin ulusal kimlik inşa eden siyasi tarih yazıcılığı arasında bir köprü vazifesi görmüştür.¹ Bunun ışığında Türk Tarihçiliğini temsil eden *Târîh-i Osmânî Encümeni Mecmuası* yayın hayatına başlamıştır.²

Devletin içinde bulunduğu bunalımlar ve II. Meşrutiyet'in akabinde gelişen siyasi fikir neticesinde ele alınan bu dergide, Türk tarihinin derinliklerine ve ana kaynakları inme duygusu, Orta Asya'daki Türk devletleri ve milleti ile Anadolu'daki millet arasında bir bağlantı kurmak arzulanmıştır. Bu tarih dergisinde ele alınan konular, Rusya'nın Panslavizm politikalarının yanı sıra Balkanlardaki ve Arap coğrafyasındaki isyanları engellemek için bir bilinç oluşturmak ve bu bilinci oluştururken de oldukça kadim ve yüksek bir kültür olarak görülen Orta Asya Türkleri ile birleşmek gibi büyük idealler uğruna faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Mustafa Kemal Atatürk'ün kurmuş olduğu Türk Tarih Kurumu ise Tarih-i Osmani Encümeni Cemiyeti'nin bir devamıdır. Bu cemiyet de, Osmanlı Tarihi üzerine araştırmalar yapıp belgeleri hakkında çeşitli makaleler yayımlayarak; Osmanlı Türk Tarihi'ni geniş kapsamlı bir şekilde yazmak amacıyla devam etmiştir. Yeni kurulan bu cemiyet, *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası* adı altında düzenli yayın hayatına başlamış olup 1910-1924 yılları arasında mecmuasını 10 cilt olarak basmış ve bu kurum Türk Tarih-i Tetkik Cemiyeti'nin temelini oluşturmuştur.³ İstanbul'da batılı tarzda açılan Darülfünun'da *Edebiyat Fakültesi Mecmuası* 17 yıl sürecek bir yayın hayatına başlamıştır.⁴

Fuat Köprülü, dönemin süreli dergilerinde 5 sayı çıkarmıştır. Bu çalışmaların yanında bir de 1919 yılında yayın hayatına başlayan, *Askeri Mecmua* oldukça önemli bir dergi olarak faaliyette bulunmuştur.⁵ Osmanlı Devleti'nde ordunun durumu, askerlerin yetiştirilmesi ve eğitiminin yanı sıra halkı bilinçlendirmek açısından da bu dergide tarihi bilgiler verilmiştir. Bu dergilerde önemli savaşların ve önemli komutanların ele alındığı makaleler yer bulmuştur. Batı karşısında mağlup olan dağılmış bir devlet algısı yerine; Batıyı her daim mağlup etmiş, ilim ve irfan açısından yükselen bir Doğu imajı altında yayın yapmışlardır.⁶

Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıldan itibaren içinde bulunduğu siyasi boşluk, cephelerde 93 Harbi denilen Osmanlı-Rus Savaşı'ndan bu yana devam eden kayıplar ve ordunun siyasete bulaşması gibi etkenlerle idari olarak yönetim zayıflamıştır. Yine bu dönemlerde Batı ile etkileşimin artması, yabancı dil bilen eğitilmiş şahsiyetlerin çoğalması ve Batı tarzı eğitim alan askerlerin de halkı bilinçlendirmek için yayınlara ulaşması ile birlikte tarihçilik, Batı tarzında ilk kez bir bütün halinde ele alınarak Osmanlı Devleti'nin hasta adam algısının dışında yüksek bir kültüre sahip olduğu vurgusu ön plana çıkmıştır.⁷

I. Dünya Savaşı sırasında toplumda milli duyguları yüceltmek için propaganda faaliyetlerinde "*Harp Mecmuası*" araç olarak kullanılmıştır.⁸ Bu propaganda ile dergide, askeri başarılar ve anılara yer verilmiş; fotoğraflarla birlikte dergide özellikle; Çanakkale Savaşı'nda ele geçirilen esirlerin anıları, silahları ve savaş sırasını anlatan metinler yayımlanmaya başlamıştır.⁹ Tarihçilik; millet, kahramanlık, şehitliğin faziletleri gibi toplumsal bilinci tetiklemek, açığa çıkarmak için yapılmıştır. Türk dünyasına dair yazıları ele alarak belirli bir konu üzerinde çalışmalar yapılmıştır.¹⁰

Bu bağlamda, Ziya Gökalp'in de önemli yazıları bulunmaktadır. "*Ziya Gökalp'in çok yönlü bir mütefekkir olduğu bilinir. Başta sosyoloji olmak üzere; felsefe, hukuk, edebiyat, din, folklor ve buna dair pek çok makale yazmıştır.*"¹¹ Gökalp, Durkheim' in sosyolojisinden esinlenerek, tarihi iki başlık altında incelemiştir. Gökalp'e göre tarih ilk olarak, herkesin genel geçer kabul ettiği nesnel tarihtir.

¹ Yusuf Akçura, "I. Türk Tarih Kongresi", *Ülkü Halk Evleri Dergisi*, c. I/ sy. 1 (1933), s. 24-26.

² Abdülkadir Özcan, "Târîh-i Osmânî Encümeni", TDV İslam Ansiklopedisi, c. XL (2011), s. 83-86.

³ Uluğ İğdemir, Cumhuriyet'in 50. Yılında Türk Tarih Kurumu, TTK Basımevi, Ankara 1973, 1. bs., s. 1.

⁴ Nurettin Albayrak, "Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası", TDV İslam Ansiklopedisi, c. VIII (1993), s. 525-526.

⁵ Mahmut H. Şakiroğlu, "Cumhuriyet Tarihimizde Süreli Yayınlarla Kısa Bir Bakış II Tarih Dergileri Ve Belleten", *Belleten Dergisi*, c. XLVII / sy. 188 (1983), s. 1209.

⁶ Halil İnalcık, *Türklük Müslümanlık Ve Osmanlı Mirası*, Kırmızı Yayınları, İstanbul 2016, 3. bs., s. 92.

⁷ Şerafettin Turan, "Tarih Ve Milli Oluş", *Türk Kültürü Dergisi*, c. I/ sy. 6 (1963), s. 11.

⁸ Cafer Ulu, "Çanakkale Muharebeleri Sırasında Basının Propaganda Aracı Kullanılması: Harp Mecmuası Örneği", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, c. X/ sy. 12 (2012), s. 66-67.

⁹ Harp Mecmuası, sy. 1, s. 3.

¹⁰ İbrahim Kafesoğlu, "Tarihin Işığında Türk Milliyetçiliği", *Türk Kültürü Dergisi*, c. I/ sy. 2 (1962), s. 1-5.

¹¹ İbrahim Kafesoğlu, "Ziya Gökalp'de Tarihçilik", *Belleten Dergisi*, c. XLVIII/ sy. 189-190 (1984), s. 243.

Diğeri ise; milli tarihtir. Milli tarih ise, toplumlar üzerinde millet kimliği oluşmasında en önemli etmendir. Gökalp; Türkleşmek, İslamlaşmak ve Çağdaşlaşmak formülü ile Türkçülüğün ve Türk kavminin getirmiş olduğu etkinin malumdan başlayarak meçhule doğru giderek araştırılmasını uygun görmüştür.

İbrahim Kafesoğlu, Türk tarihçilerini incelerken Ziya Gökalp'in tarihçiliğini bir dönüm noktası olarak görmüştür. Türkiye'nin, vakanüvislik siyasi tarihçiliği yerine tarihi tetkikleri toplum bilimleri ve hayati gelişmeler açısından ele aldığı, bütün alanlardaki çağdaş kültür tarihçiliğinin temelini attığını söylemiştir. Devletin eliyle gerçekleştirdiği bu tarih propagandasına ilk defa 1913 yılında Yusuf Akçura'nın *Türk Yurdu Mecmuası'nda* şiddetli bir eleştiri gelmiştir. Akçura, bu dönemde ele alınan tarih metinlerinin siyasi ve şahıs üzerinden inşa edildiğini; toplumun ve tarihi asıl yapan halkın unutulmuş olmasından içtimai ve iktisadi durumun hiç dikkate alınmadığı gibi noktaları eleştirmiştir.¹² Sonuç olarak II. Meşrutiyet Dönemi'nde kurulan kurumlar ve yayınlar daha çok ulusçu bir yapı ile yaklaşmış ve aynı zamanda bilimsel tarih metodunu uygulamaya çalışmıştır. Uygulanan özgün araştırma ve çalışmanın sayısı artmıştır. II. Meşrutiyet yıllarından 1920'li yıllara kadar bu anlayış devam etmiştir.¹³ Batı tarih yazım şeklini benimseyerek Osmanlı Tarihi'ni bu metot üzerinde yazmışlardır. Osmanlı Tarihi'nde çağdışı tarih yazıcılığı kabul edilerek vakanüvis anlayışı terk edilmiştir. Örneğin, Muallim Cevdet¹⁴ işgal altında bulunan İstanbul günlerinde bile yerel tarih yöntemi ile Beylerbeyi'nden Yedikule'ye, Rumeli Hisarı'ndan Topkapı Sarayı'na öğrencileri ile birlikte gezerek canlı tarih metodunu kullanmıştır.

Gazete ve dergiler, özellikle Millî Mücadele Dönemi'nde işgalci kuvvetlerin etkisiyle, yerel olarak kendi imkânlarıyla çıkarılmaya çalışılmış; genellikle kısa süreli olarak bu mücadeleye destek vermek, halkın moral ve motivasyonunu yüksek tutmak, asker kaçaklarını önlemek ve geride kalan askerleri ise cepheye geri çağırma motivasyonunu elde etmek açısından bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır.¹⁵ Bu propaganda aracı genellikle gazete üzerinden olsa da Millî Mücadele Dönemi'nde basın hayatına baktığımız zaman, bu söylemler genellikle bir bütün halde yayımlanmıştır.

İrade-i Milliye, Hâkimiyet-i Milliye ve Anadolu Ajansı bu çerçevede kurulmuştur. Matbaalarda çıkan el broşürlerinde, Millî Mücadele olayları anlatılarak Anadolu'nun bütün köylerine yayılmaya çalışılmış; İtilaf kuvvetlerinin ve İstanbul Hükümeti'nin yapmış olduğu propaganda içinse İstanbul'dan diğer vilayetlere herhangi bir yayın sızması engellenmek amacıyla bir dizi yasak konmuştur.

Mustafa Kemal Paşa Ankara'ya geldiğinde burada Köy Hocası, Terbiye ve Sebilürreşat olmak üzere üç dergi ve Yeni Gün adında gazete çıkmaktaydı.¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki görüşmelere göre; silah kadar etkili politikanın, düşünce örgütünün ötesinden beri ihmal edilmiş olunan matbuat olduğu milletvekillerine belirtilmiştir. Bu davanın, hem dışarıda hem de içeride haklı olduğunu göstermek ve halkı sürekli aydınlatıp, mücadelenin başarısını ispat etmek için matbuat ön plana çıkmıştır.

Millî Mücadele evresi bittikten sonra Mustafa Kemal Paşa, modern Türkiye Devleti'nin Batıya entegre olması için bilimi ön planda tutmuştur. Bu ruh sayesinde Millî Mücadele'nin manevi desteği halka doğrudan doğruya iletilmiştir. Mustafa Kemal, ilk iş olarak Ankara'da bir Matbuat Müdüriyeti kurdurmuştur. Burada gazete çıkartılması için 10 Ekim 1920 yılında, Büyük Millet Meclisi namına Mustafa Kemal ve diğer meclis üyelerinin aldığı karar ile Ankara'da iyi derecede gazete ve matbuata dair yayın yapan bir matbaa bulunmasından dolayı; Karahisar'daki İkaz Matbaası, Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi'nce satın alınmış, Ankara'ya getirilmesi sağlanmıştır. Bu matbaanın 5 bin lira mukabilinde satın alınması tasdik edilmiştir.¹⁷

¹² Zeki Arıkan, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Tarihçilik", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c. VI (1985), s. 1588-1589.

¹³ Zafer Toprak, *Bu günün Bilgileriyle Kemal'in Türkiye - La Turqie Kamaliste, Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Tarihçilik*, Editör: Bülent Özukan, Boyut Yayıncılık, İstanbul 2012, 1. bs., s. 176-178.

¹⁴ Önemli bir eğitimci olan Muallim Mehmet Cevdet hakkında bkz. Hasan Işık, "Muallim Cevdet'in Türk Eğitim Tarihindeki Yeri Ve Derslerinde Yerel Tarih Uygulamaları", *Türk Tarihi Dergisi*, Bahar (2020), s. 189-208.

¹⁵ Uygur Kocabaşoğlu, *Hürriyet'i Beklerken II. Meşrutiyet'in Basını*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010, 1. bs., s. 1-20.

¹⁶ İzzet Öztoprak, *Türk Ve Batı Kamuoyunda Millî Mücadele*, TTK Basımevi, Ankara 1989, 1. bs., s. 11.

¹⁷ Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928), 1-15-19.

En önemli sosyal bilimlerden olan tarihin, Batılı tarzda halk sürülerinin içtimai ve gündelik hayatını da içine kapsayan oldukça geniş bir perspektifte değerlendirilmesi istenmiştir. Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi bünyesinde, Millî Mücadele destekçisi gazetelerin ve dergilerin arttırılması açısından 6 Nisan 1920'de Anadolu Ajansı kurulmuştur.¹⁸

Atatürk'ün tarihe olan ilgisinin ve sevgisinin daha çocuk yaşlarda başladığı, kendi doğduğu coğrafya başta olmak üzere dünyanın tarihsel gelişimini merakla takip ettiği bilinmekle birlikte Türk Tarih Kurumu'na mirasından pay bırakması tarihe verdiği önemin en önemli göstergelerinden biri olmuştur.¹⁹ Tarihe olan ilgisini yakın çevresi de dile getirmektedir. Avrupalı birçok düşünür ve yazarın kitaplarını okuyarak çeşitli analizlere varıp bu analizlerin ışığında çevresindeki arkadaşlarıyla tartışmaktaydı. Bu arkadaşlardan biri olan Ali Fuat Cebesoy; tarihe oldukça ilgili olan Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk tarihine olan merakında hocası Mehmet Tevfik Bey'in etkisinin inkâr edilemez bir gerçek olduğunu, hocasına ve ondan edindiği her türlü bilgiye her defasında saygı duyduğunu ifade ettiğini söylemektedir.²⁰ Mustafa Kemal Harbiye'deki yıllarından itibaren tarih ilmine oldukça önem vermiş ve yabancı dildeki birçok iyi tarihçinin toplum bilincini okuyarak; Batı karşısındaki Türk algısının karşısında bir tez üreterek Türk tarih tezini ortaya atmıştır. Mustafa Kemal Paşa, Türklerin Avrupa milletlerinden aşağı kalır bir yanı olmadığını, Avrupa'da yapılan ayırım ve sınıflamaya karşı olarak aynı zamanda Türklerin de Sarı ırka mensup olmadığını, yani dünyadaki en iyi ırka mensup olduğunu iddia etmiştir. Türklerin yalnızca Orta Asya'yı değil, aynı zamanda Mezopotamya'daki medeniyetleri de etkilediğini; hatta Sümerlilerin Türk olduğunu öne sürmüştür. Türk Tarih Tezi, ana hatlarıyla imparatorluk bağlarından kopup milli bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin daha eski tarihi temellerine dayandırılan bir savunma tezi idi. Bu savunma tezi, ne klasik Osmanlı Tarihçiliği gibi ne de II. Meşrutiyet'ten sonra Türkçülük gibi bir propaganda aracı değil, Anadolu'cu bir milliyetçiliğin tarih yazıcılığı şeklinde düşünülmüştür. Anadolu'da bulunan Türkleri, Hititlere Sümerlilere kadar dayandırıp; Anadolu Türklerinin Orta Asya ve Mezopotamya ile bağlarını ön plana çıkartmak istemiştir.²¹

1. Türk Tarih-i Tetkik Cemiyeti

Yeni Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte Mustafa Kemal Atatürk yalnızca idari değil aynı zamanda sosyal alanda da Batı karşısındaki gelişmeleri yakından takip etmekte ve yeni bir tarih anlayışı için Afet İnan ile birlikte yapılan felsefi, sosyoloji ve tarih üzerine araştırmalar neticesinde Türk Tarih Tezini ortaya çıkarmıştır.²² Türk Tarih Tezi'nin resmi savunucusu haline gelen Afet İnan, bu çerçevede Atatürk'ün desteği ve birlikte çalışmalarının neticesinde Türk Tarih-i Tetkik Cemiyeti yani Türk Tarih Kurumu ortaya çıkmıştır.²³ Ondan önce bu tez çerçevesinde tarih çalışmaları, araştırmaları Türk Ocakları tarafından yapılmakta olup ancak Türk Ocaklarının kapatılmasından sonra 12 Nisan 1931'de kurulan Türk Tarih-i Tetkik Cemiyeti kurumunun kurulmasıyla ara verilmeden aynı faaliyetler daha da hız kazanarak sürdürülmeye devam edilmiştir.²⁴ Bu cemiyetin amacı ise, yetişen yeni uzmanlar tarafından Türk Tarihi'ni yeniden yazmaktır.²⁵ Cemiyet, *Türk Tarihi'nin Ana Hatları* kitabını yayımlamıştır. Bu kitabın yazılış amacı; oryantalist bakış açısının yanlış olduğunu, dünyadaki ilk medeniyetlerin Türkler tarafından inşa edildiğini, Büyük Türk Milleti'nin şerefli mazisini hatırlatmak olarak ele alınmıştır.²⁶ Afet İnan, Fransızca bir coğrafya kitabını Atatürk'e göstermiş ve Atatürk, kitapta yer alan Batı'ya göre Türk Halkının yetersiz ve ikincil bir sınıf olduğu görüşünü

¹⁸ Hıfzı Topuz, II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitapevi, Ankara 2003, 1. bs., s. 138.

¹⁹ Sezai Öztaş, "Atatürk Dönemi Tarih Anlayışı Ve Tarih Öğretimi", Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sy. 2 (2009), s. 98.

²⁰ A. Fuat Cebesoy, Sınıf Arkadaşım Atatürk Okul Ve Genç Subaylık Hatıraları, İnkılap Ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1967, 1. bs., s. 9.

²¹ Cemal Avcı, "Türk Tarih Tezi Amacı, Uygulanışı Ve Sonuçları", Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c. 2/ sy. 2 (2005), s. 15-18.

²² Afet İnan, "Türk Tarih Kurumu 40 Yaşında", Belleten Dergisi, c. XXXV/ sy. 140 (1971), s. 519-529.

²³ Afet İnan, "Atatürk Ve Tarih Tezi", Belleten Dergisi, c. III/ sy. 10 (1939), s. 243.

²⁴ Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar Ve Belgeler, Yeni Bakıyı Hazırlayan: Arı İnan, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 2009, 8. bs., s. 67-68.

²⁵ Afet İnan, "Türk Tarih Kurumu'nun Kuruluşuna Dair", Belleten Dergisi, c. XI/ sy. 42 (1947), s. 178-179.

²⁶ Halil İnalçık, "Türk Tarihi Ve Atatürk'te Tarih Şuuru", Türk Kültürü Dergisi, c. I/ sy. 7 (1963), s. 6.

reddederek bu konuda hakikaten esaslı tetkikler yapmamız gerektiğini dile getirmiştir. Bu doğrultuda Afet İnan'ı çalışmalar yapılması konusunda sevk ederek onun yurtdışında dil eğitimini tamamlayıp gelmesini, Türkiye'de tarihçilik ve tarih üzerine çalışmalar yapmasını desteklemiştir. Atatürk, bu zaman zarfında çevresine tarihçileri de toplayarak bir dizi tartışmalar yaptırıp Türklerin objektif bir şekilde tarih yazıcılığının gerçekleşmesi için neler yapılması gerektiğinden bahsetmiş ve bunların dışında bir dizi faaliyetler gerçekleştirmiştir. Bu tez, Atatürk'ün çevresi tarafından benimsendikten sonra ilk defa ulusal anlamda bir tarih kongresinde yayımlanmıştır. I. Türk Tarih Kongresi, Türk Tarih Tezi'nin akademik anlamda literatüre girmesini, ulusal ve uluslararası araştırmacılar için bir yol açılmasını istemiştir.

1.1. Türk Tarih Kongresi

1932 yılında toplanan I. Tarih Kongresi, Afet İnan'ın Türk Tarih Tezi'nin resmi bir görevlisi rolünde bildirisini sunmasıyla başlamıştır. Asıl amacı, uluslararası bir statüde kabul edilecek olan bir Türk Kimliği'dir. Bu kimliğin, tarihsel perspektif açısıyla, zengin bir kültürel geçmişe sahip olduğunu kanıtlamaktır. Bu kimliği, inşa ederken yalnız Osmanlı siyasi olgusundan değil; Anadolu Beylikleri, Büyük Selçuklu Devleti ve İslam Öncesi Türk Devletlerine kadar bir bütün halinde incelemektir. I. Tarih Kongresi'ne katılan Sadri Maksudi Arsal ise *Tarihin Âmilleri* adlı bildirisinde, Fransa'nın ve Almanya'nın tarihçilik anlayışının ve tarih felsefesinin yanında dini tarih yazımının yerine tarihi, felsefi noktalarının çıkış noktası olarak kabul edilmesini önermiştir. Yusuf Akçura ise, *Tarihin Usulleri Ve Kaynakları* hakkında bir bildiri sunmuştur. Akçura; 18. Yüzyıldan itibaren 20. Yüzyılın başlarına kadar tarih yazımının geçirdiği evrelerden, bu yazım aşamalarında tarihçilerin kullandığı yöntemlerden, tarihçilerin almış olduğu eğitimlerden bahsetmiştir. Osmanlı Devleti'nde II. Abdülhamid Zamanı'nda ele alınan tarih yazılarının siyasi bir konjektör içermesinden dolayı bunu bir saptırma olarak değerlendirmiştir. Yeni kurulan Cumhuriyet'in tarihi araştırmalarının objektif bir şekilde kaynaklara değinmesi gerektiğini ve bunu ortaya çıkaracak eserlerin ulusal ve uluslararası matbuat ve eserlerde bilimsel olarak üretilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Tarih Kongresi, Türk Tarih Tezi'nin bilimsel bir ayağı olarak kabul edilmiş ve Türk tarihçiliği hakkında nasıl bir yol izlenmesi gerekliliğinden bahsedilerek yöntem ve usule yaklaşmak yerine ulusal kimliğin oluşmasında etkili olan tarih kavramı araştırılmıştır.

1.2. İkinci Türk Tarih Kongresi

20 Eylül 1937'de Dolmabahçe'de II. Türk Tarih Kongresi toplanmıştır. Uluslararası bir kongre olarak faaliyet göstermiştir. Kongrede, dil üzerinde yine birçok bildiri sunulmuştur.²⁷ I. ve II. Tarih Kongreleri, İlber Ortaylı'ya göre; 1930 yılında Türkiye'nin Batı karşısında bir tarih anlayışı ve tutum içinde olmadığını, tarihçiliğin bir tartışma ortamı olarak doğduğunu ve tarihçiliğin geliştiği bir dönem olmuştur. Avrupa tarihinden daha geri olsa da devlet eliyle totaliter bir kontrol kurulmadığını aktarmıştır.²⁸ 1930 yılında Türkiye'de tarih yazıcılığının Avrupa'daki gibi milliyetçi bir yapıdan ziyade resmi bir ideoloji olarak herkes tarafından kabul edilebilir bir dayanak oluşturması sağlanmak istenmekteydi. Yeterli bir örgütlenme ile birlikte toplumsal bir bütünlük aracı olarak kullanmak isteyen tarihçilik, Milli Eğitim Bakanlığı ders kitaplarında ideolojik bir denetim kurmuşsa da Yükseköğretim Kurumlarında bağımsız araştırmalara yer verilmiştir. Yayın merkezleri üzerine ayrı bir denetim de kurulmamıştır. Bu dönemde tarihçilerin yazmış olduğu eserlerde ön plana çıkan mesaj; dünya tarihinde Türklerin, Avrupalı merkantilist bakış açısının dışında, kültürel gelişim katkısının Avrupalı devletlere nazaran küçümsenemeyecek kadar fazla olduğu adeta bir savunma şeklinde yazılmıştır. Bu araştırmaları bütün toplum tarafından ulaştırabilecek kitle iletişim aracı ise yalnızca gazete ve dergilerdir. İlk nüfus sayımında 13 milyon nüfusu olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kitlesel iletişim araçları da oldukça zayıftı. Herkese ulaşılacak esas nokta ise yalnızca matbuat idi. Millî Mücadele döneminde sık sık buna vurgu yapan Mustafa Kemal Paşa, yine Türk Tarihi'ni temellendirmek için bu yolu tercih etmiştir. Ankara Dil Coğrafya Fakültesi'nin açılmasıyla birlikte

²⁷ Muzaffer Göker, "İkinci Türk Tarih Kongresi", Belleten Dergisi, c. II/ sy. 5-6 (1938), s. 1-4.

²⁸ İlber Ortaylı, Gelenekten Geleceğe, Osmanlıların Tarih Yazıcılığı, Hil Yayınları, İstanbul 1982, 1. bs., s. 43-48.

yurt dışına öğrenciler gönderilse de sosyal bilim alanlarında yapılan önemli çalışmalar olsa da bu çalışmaların halk tarafından duyurulması için 1937 yılında resmi olarak Belleten Dergisi kurulmuştur.

2. Belleten Dergisi

Türk Tarih-i Tetkik Cemiyeti'nin 1935 yılında ismi değişerek Türk Tarih Kurumu olan ve yayın organı 1937'de kurulan Belleten Dergisi, tarih kurumunun resmi yayın organıdır. Belleten Dergisi'nin adı Atatürk tarafından konmuş olup; "Güneş-Dil Teorisi"nin esaslarına dayanılarak Fransızca'daki "bulletin" kelimesinin aslının belleten olduğu kabul edildi ve "bildiren, öğreten, zihne koyan" anlamlarındaki kelimenin derginin adı olması uygun görüldü.²⁹ 1937'de çıkan ilk sayıda derginin amacı şöyle ortaya konmuştur: Tetkikler ve vesikalar, kitabeler, ilim haberleri, önemli insanların biyografisi ve ayriyeten Osmanlı tarihi vesikaları, metinleri, kanunnameleri ve önemli fermanları, tenkitli ve mukayeseli olarak ele alınıp neşr edilecektir. Belleten, 1983 yılına kadar tek sorumlu olarak Türk Tarih Kurumu'nun genel sekreteri Uluğ İğdemir tarafından yönetilmiştir. Ve bu onun Belleten Dergisi'ni düzenli bir şekilde çıkartmasına vesile olmuştur. 1983 yılında ise derginin idareciliği, Yaşar Yücel'e verilmiştir. Belleten Dergisi'nin günümüze kadar basılan 302 sayısı vardır. Bu 302 sayıda, her seferinde önemli tarihçiler, eski çağdan günümüz tarihine kadar önemli makaleleriyle yer almıştır. Türk Tarihi'nin bütün alanları ile birlikte her kuşaktan Avrupa ve Orta Asya'dan önemli bilim insanları bu dergide makaleler yayımlamıştır. Yine Türk İslam Tarihi hakkında da birçok tarihçi buralarda makaleler yayımlamış; Belleten Dergisi, Türk Tarihçiliği açısından devlet eliyle kurulmuş ve uluslararası bir statüye kavuşan en önemli kaynak eserdir. Belleten Dergisi'nin içeriği ise şu şekildedir:

2.1. Eski Çağ Üzerine Yapılan Çalışmalar

Bu dönemde tarihçilerin yazmış olduğu eserlerde ön plana çıkan mesaj; dünya tarihinde Türklerin, Avrupalı merkantilist bakış açısının dışında, kültürel gelişim katkısının Avrupalı devletlere nazaran küçümsenemeyecek kadar fazla olduğu adeta bir savunma şeklinde yazılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında özellikle Eski Çağ araştırmaları oldukça önemli bir yer tutmuştur. Arkeolojik kazılar ve bulgular devlet tarafından desteklenmiştir. Halkın ilgisini yüksek tutabilmek içinse; bulunan arkeolojik kazılar müzelerde sergilenerek, devlet ricalinin bu müzelere sık sık geziler düzenlemesi ile birlikte toplumun Eski Çağ'a olan ilgi ve alakasını da yükseltmeye çalışmıştır. Bu çerçevede özellikle hümanizma hareketlerinin de etkisiyle, Eski Çağ kavramları giderek önemini arttırmıştır. Mezopotamya'da dillerin çözümlenmesi ile birlikte Eski Çağ alanı altın çağını yaşamış; medeniyetlerin kültür çerçeveleri neticesinde Ön Asya uygarlıkları, Eski Çağ uygarlıklarının Avrupa'ya etkisi ve katkısının neler olduğu tespit edilmeye başlanmıştır.

Bu dönemde Türk Tarihçiliğinde, özellikle Avrupa'daki gelişen Hitit Uygarlığı makaleleri çerçevesinde Hititlerin dini törenlerinin, sosyal hayatlarının ve tıp alanındaki gelişmelerin neler olduğu yazılmaya başlanmıştır. Bu alanda Belleten Dergisi'nin sayılarında, Ahmet Ünal'ın *Hitit Tıbbına Ana Hatları* adlı makalesinde şunları aktarmaktadır: Hititlerde bir tıbbi olanağın gelişmediği, dünya tıp bilimine hiçbir katkısı olmadığı iddialarına karşılık olarak; Hititlerin toplumda rastladıkları hastalıklar karşısında, bir dizi geleneksel tedavi yöntemlerini kullandıkları ve bu tedavi yöntemlerinin de sistematik ve düzenli bir şekilde devam ettiği yorumlarını eklemektedir.³⁰ Belleten Dergisi'nin büyük bir kısmında Hititler üzerine makaleler yer almaktadır. Hitit kaynaklarında, hâkimiyet kurma girişimleri ve atıkları temeller kronolojik olarak izah edilmektedir.³¹ Lidyalılar, Urartular, Frigler ile ilgili Belleten'de Eski Çağ üzerine yapılan araştırmalarda bulunan arkeolojik buluntular üzerine bir dizi hipotezler oluşturulmuştur.³²

²⁹ Semavi Eyice, "Belleten", TDV İslam Ansiklopedisi, c. V (1992), s. 424.

³⁰ Ahmet Ünal, "Hitit Tıbbının Anahatları", Belleten Dergisi, c. XLIV/ sy. 175 (1980), s. 475-495.

³¹ Hienrich Otten, "Hitit Tarihinin Kaynakları Ve Eski Doğu Kronolojisi", çev. Hayri Ertem, Belleten Dergisi, c. XXXIII/ sy. 131 (1969), s. 359-369.

³² Kemal Balkan, "Urartuların Kökeni Ve Dilleri", Belleten Dergisi, c. XLVIII/ sy. 191-192 (1984), s. 513-521.

Belleten Dergisi'nin ilk yazılarında ise özellikle Avrupa'da çıkan kamusal alanda cinsiyet yaklaşımı ve kadının toplumdaki yeri çalışmaları Eski Çağ'a kadar dayandırılmıştır. Anadolu'daki uygarlıkların ve devletlerin içerisinde kadının rolü ve efektif yaşayışı hakkında düşünceler paylaşılmıştır. Anadolu'da kadının, erkek kadar hayata girdiği özellikle; Hitit Devleti'nde sosyal yaşamda birçok hakka eriştiği, Germen kavimlerinin aksine Anadolu'da kadın erkek eşitliği çerçevesinde bir hayat sürdüğü iddia edilerek ön plana çıkmıştır.³³ Türk Tarih Tezi'nin de ilan edilmesi ve dünyada popüler olan Eski Çağ araştırmalarının devam etmesi ile Belleten Dergisi'nin yayın hayatının ilk çeyreğinde eskiçağ araştırmaları oldukça büyük önem arz etmiştir. Özellikle Anadolu'da yaşayan kavimlerin Türk kültürüne bağlantılı bir şekilde incelenmeye çalışılması, bu dönemdeki tarihçiliğin siyasal bağlarını da ortaya koymaktadır. Belleten Dergisi tarafından yayımlanan bir diğer makalede ise, Hititlerdeki sosyal hayat ve inanç konulu çalışma ile birlikte; Hititlerde Güneş Kursu figürünün önemi keşfedilmiş ayrıca askeri feramanlar ve destanlar incelenmeye çalışılmıştır.³⁴

Anadolu ve Mezopotamya kültürlerinin ortak bir kültürel noktada birleştirilmek isteği bu dönem metinlerinde açıkça ortaya çıkmıştır. Emin Bilgiç Çivi ele aldığı yazıda, iktisat metinleri üzerine yapmış olduğu incelemesinde geçmişten günümüze kadar gelen kavramlar arasında bir bağdaşım kurmaya çalışmıştır.³⁵

2.2. Orta Asya Tarihi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Türk Tarih Tezi'nin ortaya atmış olduğu hipoteze göre dünya kültürünün merkezi Anadolu idi. Özellikle Almanya'dan göçen bilim insanlarının İstanbul Üniversitesi ve Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde yaptıkları yoğun çalışmalar sonucunda Türk kültürüne dair birçok makaleler yayınlamıştır. Prof. Dr. Wolfram Eberhard uluslararası çapta makaleler yayımlayarak Çin dili ile Türkçe arasındaki benzerlikleri biçimsel olarak değerlendirmiş; ayrıyeten devletlerin idari şeması üzerinden karşılıklı olarak yönetici ve yönetilenler hakkında benzer ve farklı yönlerine değinmiş, Türklerin tüm hükümdarlarının Çin kökenli olmasına karşı çıkmıştır.³⁶ Bu dönemde ele alınan diğer makalelerde ise Türk kültürünün ekonomik yapısı hakkında, coğrafyanın izin verdiği ölçüde yapılan ziraat ve hayvancılık faaliyetlerinin devlet ekonomisindeki yerine; toplumsal sınıflaşma, toplumsal sınıf ve bu sınıf içerisinde Avrupa'nın aksine bir köle sınıfının bulunmaması ve yapılan mimari çalışmalarla ilgili makaleler ele alınmıştır.³⁷ Osmanlı Devleti üzerine ise Osmanlı'nın soy şeceresinde Kayı boyunun Orta Asya'dan göçtüğüne dair çeşitli çalışmalar yapılmıştır.³⁸ Dönemin önemli Türkologlarından biri olan Zeki Velidi Togan³⁹, Belleten Dergisi'nde birçok yazı yayımlamıştır. Fuat Köprülü ise bu konu hakkında Uran kabilesi perspektifinde değerlendirilmiştir. Uran kabilesinin, Harzemşah Devleti üzerindeki siyasi rolü ve etnik yapısı hakkında Çin kaynaklarında geçen kabile olabileceği üzerine durarak açıklamalarda bulunmuştur.⁴⁰ Bu dönemdeki bir diğer tartışmalı konu ise dindir. Türklerin eski din inancında Şamanizm'in Gök Tanrı inancı içerisindeki durumu ve işleyişinin toplum dinini nasıl etkilediğinden bahsederek Türklerin eskiden de saygın ve üstün bir din anlayışı olduğu vurgusu yapılmıştır. Burada 1943'te Fuat Köprülü'nün Uran Kabilesi'ne değinmesinden sonra, 1944'de ise Abdulkadir İnan'ın "*Ongutlar Menşei ve Meselesi*" adlı çalışmasında bunlara geniş bir

³³ Firuzan Kınal, "Eski Anadolu'da Kadının Mevki", Belleten Dergisi, c. XX/ sy. 79 (1956), s. 355-366.

³⁴ Ekrem Akurgal, "Hattiler, Hititler Ve Güneş Kursu", Belleten Dergisi, c. XLI/ sy. 162 (1977), s. 419-421.

³⁵ Emin Bilgiç, "Çivi Yazılı İktisadi Metinlerde Faiz Meselesi", Belleten Dergisi, c. XV/ sy. 59 (1951), s. 339-340.

³⁶ Wolfram Eberhard, "Kay'lar Kabilesi Hakkında Sinolojik Mülahazalar", Belleten Dergisi, c. VIII/ sy. 32 (1944), s. 567-588.

³⁷ Wolfram Eberhard, "Eski Türk Devletlerinin Ekonomisi Hakkında İncelemeler:1 Toba'ların Hayvancılığı", Belleten Dergisi, c. IX/ sy. 36 (1945), s. 485-496.

³⁸ M. Fuat Köprülü, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Etnik Menşei Meseleleri", Belleten Dergisi, c. VII/ sy.28 (1943), s. 219-312.

³⁹ Ahmet Zeki Velidi Togan (1890-1970): Türkolog, tarihçi ve siyasetçi. 1890 yılında Başkirt Özerk Cumhuriyeti'nde doğdu. Arapça, Farsça ve Rusça eğitimlerini kısa sürede tamamladı. 1917 Ekim İhtilali'yle birlikte bağımsız Başkirt Özerk Cumhuriyeti girişimlerinde bulundu. 1921'de Türkistan Millî Birliği'nin hareketine öncülük etti. Bir süre Türkiye'de çeşitli görevlerde bulunduktan sonra Viyana'ya giderek 6 Haziran 1935'te İbn Fadlân Seyahatnamesi adlı doktorasını yazdı. Türk Tarihi ve İslâm Uygarlığı alanında sunduğu eserlerle tanınmış olan Zeki Velidi Togan'ın birçok önemli araştırmaları da çeşitli dergilerde yayımlanmıştır.

⁴⁰ M. Fuat Köprülü, "Türk Etnolojisine Ait Tarihi Notlar Uran Kabilesi", Belleten Dergisi, c. VII/ sy. 26 (1943), s. 227-243.

şekilde yer vermiştir.⁴¹ Bahattin Ögel ise, Uygur Türkleri ile ilk Toros boylarına yer vererek bir nevi Anadolu Türklüğü ile Orta Asya Türklüğünün benzer yönlerini vurgulamıştır.⁴² Belleten üzerine çıkan yayınları incelediğimiz zaman, özellikle 1950 yıllarına kadar gelen incelemelerde yine Türk Tarih Tezi'nden hareketle, ortaya çıkan hipotezlerin akademik bir şekilde değerlendirilerek ortaya konulmaya çalışıldığını görmekteyiz. Özellikle Orta Asya'daki siyasi hayatın dışında Türklerin saf kökeni yaşayışı, literatürleri ve işleyiş olarak devlet idaresini nasıl gerçekleştirdikleri konusu ön plana çıkmıştır. Türklerin dünya kültürüne nasıl dâhil oldukları ön planda tutularak bu medeniyete yaptığı katkılar açıklanmıştır.

2.3. Selçuklu Devrine Ait Yapılan Çalışmalar

Diğer bir araştırılan alansa Selçuklu Devri'ydi. Özellikle Türklerin İslamiyet'e geçişinden itibaren gelişen yeni kültürel çevrede Türkler, İran ve Arap kültürünün de etkisi ile harmanlanmış bir sosyal yapıya dönüşmüş ve bu yapı içerisinde birçok unsuru bulundurarak (Eskiden gelen Türk gelenekleri İran ve Arap etkisi aynı zamanda Hudut'ta bulunan Bizans'ın içerisindeki toplumların kültürü) kültürlerden etkilenmiştir. Türk Tarih Tezi çerçevesinde, Anadolu kültürünün ön plana çıkan oluşumunda Selçukluların da etkisi göz ardı edilmemekte idi. Bunun için, özellikle İbrahim Kafesoğlu'nun Belleten'de ele almış olduğu Selçuklu tarih yazıcılığı, Selçuklu Tarihi ve Selçuklu Devleti'nin sosyal ve idari yapısındaki gelişmelerle birlikte bu alanda önemli çalışmalar yapmıştır. Aynı zamanda Fuat Köprülü ise Selçuklu Devri'nde Anadolu Türk Medeniyeti adı altında ve Anadolu'da İslamiyet üzerine yazdığı eserlerde, Anadolu'nun Türkler tarafından inşa edilerek bir istikrar çerçevesinde gerek mimari gelişmelerinde gerekse siyasi bir istikrara kavuşmasında Anadolu'ya Türk kültürünün egemen olduğunu belirtmiştir. Daha sonra, Fuat Köprülü devrin edebiyatı üzerinde de araştırmalar yaparak, Selçuklu Devleti'nin tasavvuf geleneğinin de etkisi ile ön plana çıkaran ruhuna ve toplumun bakış açısı bağlamında Anadolu insanının eriştiği düşünce seviyesine de dikkat çekmiştir. Fuat Köprülü, Batılı Tarihçilerin kaynak mevzusuna oldukça dar bir şekilde baktığını ve aynı zamanda kaynakları yeteri kadar irdelemedikleri için Anadolu kültürü hakkındaki görüşlerinin oldukça yetersiz ve eksik olduğunu dile getirmiştir.⁴³ Bu görüşünü ise yalnız diplomatik vesikalarla değil; Anadolu'da kullanılan sikkelerden bırakılan kitabelere, camilerdeki eserlerden mezar taşlarına kadar derin bir inceleme yaparak 13. ve 15. yüzyıllarda Anadolu'nun tarihinin aydınlatmaya çalışmıştır. Kısaca ifade etmek gerekirse; Fuat Köprülü, Selçuklu tarihçiliğini Batı tarzı araştırma yöntemleri ile tetkik ederek kendisinden sonra gelecek yeni tarihçiler için yeni bir yol açmıştır.⁴⁴ 13. asırda Türkiye'nin iktisadi yapısından, memleketin içindeki durumdan, Moğol baskısının Anadolu üzerine etkisinden ve devletin içinde yaşadığı durumlardan söz eden bir diğer araştırmacı Osman Turan⁴⁵'dir. Osman Turan, Selçuklu Tarihi hakkında hem kervansarayları hem dönemin vakıf üyelerini inceleyerek aynı zamanda Selçuklu hukuki yönlerini de ele alarak; toprak mülkiyeti ve vergi sistemine açıklık getirmiş; Selçuklu Tarihi metodolojisi ve yaklaşımları üzerine çalışmalar yapmıştır.⁴⁶ Yine bu dönemde Selçuklu tarihi üzerine ön plana çıkan bir diğer isim Altay Köymen⁴⁷'dir. Melikşah üzerine

⁴¹ Abdulkadir İnan, "Ongutların Menşei Meselesi", *Belleten Dergisi*, c. VIII/ sy. 31 (1944), s. 453-456.

⁴² Bahattin Ögel, "İlk Töles Boyları Uğur, Ting-ing Ve Kao-cheler", *Belleten Dergisi*, c. XII/ sy. 48 (1948), s. 795- 831.

⁴³ M. Fuat Köprülü, "Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları", *Belleten Dergisi*, c. VII/ sy. 27 (1943), s. 379-521.

⁴⁴ Halil Berktaş, *Cumhuriyet İdeolojisi Ve Fuat Köprülü*, Kaynak Yayınları, İstanbul 1983, 1. bs., s. 19-22.

⁴⁵ Osman Turan (1914-1978): Trabzon'da dünyaya geldi. Tarih Bölümünden 1940 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden mezun oldu. Türkiye'nin tarih alanında yapılan ilk doktora çalışması olan On İki Hayvanlı Türk Takvimi'ni M. Fuat Köprülü'nün danışmanlığında tamamlamıştır. Arapça, Farsça ve Fransızca kaynaklarını inceleyerek Orta Zaman Türk Devletlerinde Türkçe Unvanlar çalışmasıyla 1943 yılında doçent oldu. Avrupa'da çeşitli çalışmalar yapan Osman Turan, 1951 yılında profesör oldu. Siyasetteki başarılarının yanı sıra Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti, Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, Selçuklular ve İslâmiyet ve *Belleten Dergisi* gibi birçok dergide makaleleri yayımlamıştır.

⁴⁶ Osman Turan, "Türkiye Selçuklu Toprak Hukuku Miri Topraklar Ve Hususi Mülkiyet Şekilleri", *Belleten Dergisi*, c. XII/ sy. 47 (1948), s. 549-574.

⁴⁷ Mehmet Altay Köymen (1916-1993): Ankara dünyaya geldi. Araştırmacı, profesör, tarihçi. 1940 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden mezun oldu. İbrâhim'in Târîh-i Kırmân adlı eser incelemeleri üzerine doktorasını tamamladı. Ortaçağ Tarihi Kürsüsü'nde asistan olarak göreve başladı. Almanya, Fransa ve İngiltere'de araştırmalarını tamamlayıp 1958 yılında profesör oldu. İslâm ve Türk tarihi dersleri verdi. Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, Selçuklu Devri Türk Tarihi, Tuğrul Bey ve Zamanı önemli eserleri arasındadır.

yaptığı araştırmaları ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin ekonomik politikaları, Selçuklu ordusunun çağdaş olan diğer ordularla mukayeseli bir şekilde incelediği yazıları Belleten Dergisi'nde yer almıştır.⁴⁸

2.4. Osmanlı ve Cumhuriyet Tarihi Üzere Çalışmalar

Bir diğer araştırma konusu ise, Osmanlı Tarihi'dir. Osmanlı Tarihi, genellikle tarih yazıcılığı olarak geçmişten gelen metotla yazıldığından dolayı, Batı ilmi karşısındaki görüşler üzerine bir varlık gösterememiştir. II. Meşrutiyet'ten bu yana gelişen Osmanlı Tarihçiliği, Cumhuriyet'e bıraktığı miras üzerinde yeniden inşa edilerek oryantalist bakış açısı karşısındaki boşlukları ve yanlışları ile ilgili makaleler yazılmıştır. Bu dönemde Osmanlı Tarihi araştırmaları üç farklı aşamada gelişmiştir. İlk olarak kuruluş devri Osmanlı Devleti'nin kim tarafından veya nasıl kurulduğu hakkında çeşitli görüşler bulunmaktaydı, diğer bir husus ise Osmanlı Devleti'nin siyasal gelişmeler üzerine komşuları ile ilgili yaşamış olduğu ilişkilerdi. Üzerine durulan diğer bir nokta ise devletin kurum ve kuruluşlarının gösterdiği faaliyet yapısıyla hangi devletin sürekliliği olacak şekilde devam ettiği üzerine tartışmalar yapılmaktaydı. Belleten'e bakıp yazanları incelediğimiz zaman yalnızca yerli araştırmacılarımız değil Osmanlı Tarihi üzerine önemli yazılar yazmış olan Franz Babinger'in de makaleler yayımladığını görmekteyiz. Özellikle *Fatih Sultan Mehmet ve İtalya* makalesinde Osmanlı Devleti'nin bulunmuş olduğu düşünce yapısının askeri ve siyasi olarak ne tür sonuçları da olduğunu ele alarak; Osmanlı medeniyetinin basit bir barbar kavim olarak nitelendirilmesine karşı çıkmıştır.⁴⁹ Selahattin Tansel, bu dönemde Osmanlı-Prusya münasebetlerini inceleyerek bu iki devlet arasındaki gelişmelerin III. Mustafa ve Koca Ragıp Paşa üzerine etkisi ile ilgili değerlendirmelere yer vermiştir.⁵⁰ İbrahim Hakkı Uzunçarşılı, İngiliz Osmanlı münasebetler alıcısındaki yazısıyla Osmanlı-İngiliz ilişkilerini ekonomik boyutta değerlendirilmiştir. Halil Berktaş ise, Osmanlı tarih yazıcılığının Cumhuriyet dönemi tarih çalışmalarını incelemiş olup Türk tarihçiliğinin Osmanlı Tarih yazıcılığı üzerine çeşitli eleştirilerde bulunmuştur.⁵¹ Osmanlı Tarihi üzerine araştırma yapan Halil İnalçık ise, önemli konuları Belleten Dergisi'nde yayımlamıştır. Devletin yalnız kara üzerinde değil, deniz üzerindeki faaliyetlerine de değinen İnalçık, kendi doğup büyüdüğü memleketi olan Kırım üzerine tahlillere başlamıştır. Daha sonra Osmanlı Rus ilişkilerine, Osmanlı donanmasına ve Osmanlı'da Balkan ayaklanması sırasında; Bulgar, Sırp ve Yunanlıların yaşanmış oldukları ayrıştırma hareketlerini Panslavizm politikası çerçevesinde değerlendirerek Osmanlı'daki iç siyasal gelişmeleri derin bir şekilde yayımlamıştır.⁵² Osmanlı Devleti'nin askeri teşkilat yapısı, Osmanlı Devleti'nin ilmiye teşkilatı ve devletin bu teşkilatlar arasındaki bağlantıları, destekleri ve bazen de aralarındaki mücadeleler; Uzunçarşılı, Köprülü, Musa Çadırcı⁵³, Tayyip Gökbilgin⁵⁴ gibi dönemin önemli tarihçileri tarafından makale olarak ele alınmıştır.

Yeni kurulan Cumhuriyet'in temel dinamikleri olan Atatürk İnkılapları, tarihi araştırmaları için ilgi odağı olmuştur. Atatürk dönemi, yaşanmakta olan inkılapların dönemidir. Her geçiş döneminde olduğu gibi Atatürk döneminde de Cumhuriyet Dönemi Tarihçiliği, geçmişi yererken Atatürk

⁴⁸ M. Altay Köymen, "Selçuklu Devri Türk Tarihi Araştırmaları I. Büyük Selçuklu İmparatoru Melikşah Devrine Ait Bir Eser Münasebetiyle", Belleten Dergisi, c. XVII/ sy. 68 (1953), s. 557-604.

⁴⁹ Franz Babinger, "Fatih Sultan Mehmet Ve İtalya", çev. Bekir Sıtkı Baykal, Belleten Dergisi, c. XVII/ sy. 65 (1953), s. 41-82.

⁵⁰ Selahattin Tansel, "Büyük Friedrich Devri'nde Osmanlı-Prusya Münasebetleri", Belleten Dergisi, c. X/ sy. 37 (1946), s. 133-165.

⁵¹ Daha geniş bilgi için bkz: Halil Berktaş, "Cumhuriyet Dönemi Tarih Çalışmaları", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, c. IX (1985), s. 2468-70.

⁵² Halil İnalçık, "Osmanlı-Rus Rekabetinin Menşei Ve Don-Volga Kanalı Teşebbüsü (1569)", Belleten Dergisi, c. XII/ sy. 46 (1948), s. 349-402.

⁵³ Daha geniş bilgi için bkz: Musa Çadırcı, "Ankara Sancağında Nizâm-ı Cedid Ortasının Teşili ve "Nizam-ı Cedid Askeri Kanunnamesi", Belleten Dergisi, c. XXXVI/ sy. 141 (1972), s. 1-13; "Tanzimat Döneminde Türkiye'de Yönetim (1839-1856)", Belleten Dergisi, c. LII/ sy. 203 (1988), s. 601-626; "Türkiye'de Kaza Yönetimi (1840-1876)", Belleten Dergisi, c. LIII/ sy. 206 (1989), s. 237-258; "Türkiye'de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine Bir İnceleme", Belleten Dergisi, c. XXXIV/ sy. 135 (1970), s. 409-420.

⁵⁴ Daha geniş bilgi için bkz: Tayyip Gökbilgin, "Kanuni Sultan Süleyman Devri Başlarında Rumeli Eyaleti, Livaları, Şehir Ve Kasabaları", Belleten Dergisi, c. XX/ sy. 78 (1956), s. 247-294; "Tanzimat Hareketinin Osmanlı Müesseselerine Ve Teşkilatına Etkileri", Belleten Dergisi, c. XXXI/ sy. 121 (1967), s. 93-111.

devrimlerini destekleyecek bir şekilde gelişmiştir. Atatürk'ün ele almış olduğu her konunun tarihi bir perspektif penceresinden değerlendirerek yaklaşımı, onun tarihe ve tarihçiliğe karşı duymuş olduğu ilgi ve yeni kurulan Cumhuriyet'in vermiş olduğu destekten dolayı ele alınan makalelerin geneline bir övgü söz konusudur.⁵⁵ Atatürk'ün şahsi fikirleri veya yapmış olduğu inkılaplar yazılarda, birçoğu *Belleten Dergisi*'nde içerik olarak yer almıştır. Özellikle İstibdat Dönemi'nden itibaren gelişen baskı, sansür ve uygulamaların; I. Dünya Harbi'nde alınan yanlış kararların neticesinde geriledikten sonra Kurtuluş Mücadelesi övgüler ve methiyeler dizilerek ele alınmıştır.⁵⁶

Cumhuriyet Dönemi'ndeki araştırmalar, *Belleten Dergisi*'nde ilk dönemlerde dönemin siyasi yapısı ve düşüncesi üzerinde oldukça etkili bir şekilde hissedilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve ulus-devlet modelinin geçişi esnasında gerçekleşen bütün inkılaplar, Cumhuriyet Tarihi ile iç içe olduğu için tarih yazıcılığı, yapılan inkılapların meşru bir zeminini de oluşturmak gayesi içerisinde meydana getirilmiştir. *Belleten*'de yazılan Cumhuriyet ve İnkılâp başlıklı makalelerde başlangıç noktası olarak Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışı kabul edilir. Ülkenin içinde bulunmuş olduğu işgallerden ve siyasi, askeri, idari yanlışlardan bahsedilerek; 19. ve 20. Yüzyıl Osmanlı Tarihi incelenmiştir. Bu dönemde ele alınan kaynakların daha iyi anlaşılabilmesi için makaleleri yazan insanların yaklaşım biçimlerini, ortaya çıkardıkları eserlerin, kaynakların nasıl değerlendirildiğini ve bu kaynaklar çerçevesinde oluşturulan hipotezlerin değerlendirme aşamasını, tarih yazımı esnasında ortaya çıkan yöntem eksiklikleri de tespit edilerek; geniş bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Oluşan yeni kamuoyunda inkılaplar karşısında iki farklı düşünce ortaya çıkmıştır: Atatürk devrimlerini destekleyenler ve bu devrimlere karşı olanlar. Bu iki grup arasında Cumhuriyet Tarihi'ne bakış açısı oldukça farklılık göstermekte idi. Bundan dolayı bir kesim Cumhuriyet Tarihi konularına methiyeler düzerken, bir başka kesim ise Osmanlı Tarihini yücelterek inkılapları eleştirmekteydi. Bu dönemdeki diğer bir sorun ise kaynakların kullanımı ve erişimiydi. Ele alınan konuların belgeleri oldukça dağınık yerlerde ve farklı kişilerin envanterinde bulunmaktaydı. Bu belgelerin birçoğuna ise araştırmacılar ulaşamamakta veya devlet tarafından kapalı tutulmaktaydı.⁵⁷ Bu türden ele alınan eserlerin birçoğu ise yazarların kendilerini Millî Mücadele'nin en önemli şahsiyetiymiş gibi gösterme veya kendisini aklamaya yönelik olarak yazılmış yazılardı. Bu yüzden *Belleten*'de Cumhuriyet ile ilgili açıklanan konuların bilimsel bir temel dayanakları olduğu tartışmaya açıktır.

M. Altan Köymen; Atatürk İlkeleri ve İnkılâplarına dair yazılan eserleri şu şekilde ifade etmiştir: Ortaya çıkan makaleler ana fikir olarak kahramanın ve büyük adamların tarihidir. Yalnızca İnkılâp Tarihi'ni açıklamak açısından değil, Türk Tarihini anlamak, anlatmak ve açıklamak açısından da en uygun olan bakış açısının bu olduğunu savunmuştur.⁵⁸ Çünkü İnkılâp Tarihi'nin başkahramanı Atatürk'tür; Atatürk'ün faaliyetleridir. Şerafettin Turan'a göre, tarih araştırmalarında birçok farklı metot ve yaklaşım bulunmaktadır; jenerik, statik, comparatif metotlar üzerine durmuştur.⁵⁹ Konuyu başlangıcından itibaren o ana kadar ele alan jenerik metodun kullanması gerektiğini vurgulamıştır. Ve bu metoda mukayeseli bir şekilde yaklaşarak bunun sonucunda ortaya çıkan tarih ürünlerinin çok daha iyi bir şekilde anlaşıldığını vurgulamıştır.⁶⁰

Atatürk'ün şahsi ve fikir hayatını ele alan yazarların birçoğu onun yakın çevresinde ilişkilerde bulunduğu insanlardır. Falih Rıfki Atay⁶¹ *Çankaya* adlı kitabında Atatürk'e olan yakınlığından dolayı muhalif kesimlerce özellikle "dalkavuk" olarak adlandırıldığını ancak; kendi inanç ve duygularının Atatürk ile bire bir şekilde uyduğu için onun yanında olduğunu ve fikirlerinin en önemli savunucusu olarak var olduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun⁶² da fikir hayatının bu şekilde olduğunu vurgulamaktadır. Mustafa Kemal Atatürk, yeni bir Cumhuriyet kurma fikrini kendisine ait bir geçmişle temellendirmiş; manastırdaki askeri yıllarına kadar indirgeyerek bu

⁵⁵ İsmet İnönü, "Devlet Kurucusu Atatürk", *Belleten Dergisi*, c. XXXIII/ sy. 129 (1969), s. 17-18.

⁵⁶ Cemal Enginsoy, "Atatürk Ve Devlet Adamı Atatürk (1881-1938)", *Belleten Dergisi*, c. XLVI/ sy. 181 (1982), s. 133-143.

⁵⁷ Zafer Toprak, "Yaşayan Türkologlar: Stanford Shaw ile Söyleşi", *Tarih Ve Toplum Dergisi*, sy. 76 (1990), s. 9-10.

⁵⁸ M. Altay Köymen, "Atatürk İlke Ve İnkılapları Nasıl Ele Alınmalıdır?", *Millî Kültür Dergisi*, sy. 43 (1983), s. 3-4.

⁵⁹ Şerafettin Turan, "Meseleler", *Fırat Üniversitesi Tarih Metodolojisi Ve Türk Tarihinin Meseleleri Kollokyumu*, (1990) s. 183-190.

⁶⁰ Bekir Sıtkı Baykal, "Atatürk Ve İnkılâp", *Belleten Dergisi*, c. XLVII/ sy. 188 (1863), s. 893-902.

⁶¹ Türk gazeteci, yazar ve milletvekili aynı zamanda Atatürk'ü yakından tanıyan yakın arkadaşı olup Atatürk ile ilgili yazdığı anılarıyla ön plana çıkmıştır.

⁶² Atatürk ile yakınlığı bilinen ve eserlerinde sık sık Atatürk'e yer veren önemli bir Türk yazar ve diplomat.

düşünce yapısı içerisinde, içinde buldukları o anın geçmişe doğru bir okuması sağlanacak şekilde tarih yazımını gerçekleştirmiştir. Bunun bir diğer yansıması ise Afet İnan'ın yazılarında görülmektedir. Atatürk'ün fikir ve kültür üzerine düşünceleri bağlamında Türkiye Cumhuriyeti'nde temeli atılan yeni kültür ve düşünce; okumak, anlamlandırmak ve ortaya çıkan yeni mana çerçevesinde Batı tarzında düşünebilmeyi hedef olarak belirlemiştir.⁶³

Atatürk'ün daima tarihten ilham aldığı; herhangi bir meseleyi tarihi bir perspektiften değerlendirip mütalaa ederek bir sonuca vardığı birçok araştırmacı tarafından kabul edilmekteydi. Atatürk'ün Türk Modernleşmesine verdiği önem herkes tarafından kabul görmüş ve bu modernleşme eğilimi çerçevesinde hiçbir yabancı devletin kabul edemeyeceği reformlar yapılarak muasır medeniyetler seviyesine çıkartan ve Atatürk çevresinde gelişen olaylar değerlendirilmiştir. Halil İnalçık bu konu hakkında Türkiye'nin modernleşmesinin geçmiş asırlarda başladığından söz eder; ancak Atatürk'ün radikalizm ve çok yönlü bir modernleşmeyi başlattığını, bu modernleşmede Atatürk İnkılapları'nın önemli bir ihtilal olduğunu söylemektedir.⁶⁴ Türk içtimai, maddi ve manevi medeniyetini, Batı medeniyeti tipine çevirmiştir. Türkiye'yi batılı milletlerle ortak bir paydada buluşturup entegre etmek için uğraşmıştır. İnalçık, Atatürk'ün devlet ve cemiyet hayatında mistik ve ilahi temellere dayanan her türlü düşünce yapısına son vererek modernleşmenin mümkün olacağına inanmaktaydı. İnalçık, Türkiye'nin günümüzde Batı karşısında hedeflenen seviyelere ulaşılmasının nedenini; Türkiye'deki rasyonel devletin Batıdakinden farklı bir şekilde ortaya çıkmasına bağlamaktadır. Batıda uzun bir tekâmülün neticesinde toplumsal sınıflar arasında aşağıdan yukarıya doğru kitlesel bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Türkiye'de ise Osmanlı bakiyesinden kalan aydınların başlatmış olduğu bir zümre hareketi olarak yukarıdan gelmektedir.⁶⁵

Belleten'in ilk sayılarını incelediğimiz zaman İnkılaplar hakkında bütüncül bir yaklaşım görünmemekte, Atatürk'le ilgili şahsi hatıralar veya düşüncelerin ele alınış biçimi ciddi inceleme ve araştırma sonucunda değil; daha çok kişilerin bakış açısına göre meydana gelmekteydi. Belleten'de yayımlanan Kurtuluş Savaşı ile ilgili olan makalelerde ise mücadelenin doğuşu, Anadolu Halkı'nın vermiş olduğu destek, iç ve dış siyasette meydana gelen değişimler değerlendirilerek yer almıştır. Kurtuluş Savaşı hakkında ele alınan makaleler genellikle; Yunan işgali, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde Atatürk'ün göstermiş olduğu kararlılık ve duruş Türk Ulusunun azmi ve şerefi üzerinden popüler bir dil ile yazılmıştır. Kuvâ-yı Milliye bağımsızlık ve hürriyeti hâkim kılmak için ortaya çıktığını ve Türk Milleti'ne düşen vazifenin; millî bir devlet olarak yeni bir yapı oluşturulması gerektiği, bu yapı karşısında ise emperyalist sömürgecilere karşı bağımsızlık mücadelesinde olduğu değerlendirilmiştir.⁶⁶

Sonuç olarak yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile ilgili ele alınan her bir konu Mustafa Kemal Atatürk çerçevesinde değerlendirilip; Osmanlı ile mukayese edilerek ortaya konmuştur. Yeni hedefin Batı tarzında idari, siyasi ve askeri alanda gelişmek olduğu ve bu gelişimi sağlamak içinse; modern eğitim anlayışına sahip laik bir eğitim sistemi çevresinde devlet idaresi kurulması istenmiştir. Bu yüzden tarihçilik alanında genel olarak meydana gelen bu değişimlerin nedenselliğinin haklı olduğunu ortaya çıkarmak üzere araştırmacılar tarafından birçok yazı kaleme alınmıştır.

Sonuç

Atatürk döneminde kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti Batılı anlamda birçok alanda İnkılaplar gerçekleştirmiştir. İnkılapların neticesinde tarih yazıcılığı da bundan etkilenmiştir. Osmanlı Devleti'nden kalan tarih yazıcılığı padişahın yapmış olduğu faaliyetlerin belirli temellendirmeler ile (dini, şer'i ve örfi hükümlere göre) aktarılmasıyla sınırlıyken yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri sağlam bir şekilde, tarihi dayanaklar gösterilerek aktarılacak istenmiş, çalışmalara başlanmıştır. Bunun için de Batılı anlamda metod ve araştırma yöntemleri tercih edilmiştir. Bu bakış

⁶³ Afet İnan, "Gazi Mustafa Kemal Atatürk Ve Kültür Meseleleri", Belleten Dergisi, c. XX/ sy. 80 (1956), s. 557-563.

⁶⁴ Halil İnalçık, "Atatürk Ve Türkiye'nin Modernleşmesi", Belleten Dergisi, c. XXVII/ sy. 108 (1963), s. 625-632.

⁶⁵ Semavi Eyice, "Atatürk'ün Büyük Bir Tarih Yazdırma Teşebbüsü: Türk Tarihinin Ana Hatları", Belleten Dergisi, c. XXXII/ sy. 182 (1968), s. 509.526.

⁶⁶ Hikmet Bayur, "Kuvâ-yı Milliye Devrinde Atatürk'ün Dış Siyasa İle İlgili Bazı Görüş Ve Davranışları", Belleten Dergisi, c. XX/ sy. 80 (1956), s. 659-699.

açılırlarıyla incelenen bilgiler çeşitli arşiv kaynaklarının dışında yabancı dilde kullanılan önemli eserler ve yabancı devletlerin arşiv kaynakları irdelenerek ele alınmıştır.

Yeni tarih yazıcılık anlayışına belirli bir alanda ulusal ve uluslararası tarih yazımında düzgün bir sistem içerisinde araştırmaların yer verilmesi için Belleten Dergisi oluşturulmuştur. Belleten Dergisi'nde Mustafa Kemal Atatürk'ün ortaya çıkarmış olduğu tarih tezleri çerçevesinde başlayan çalışmalar günümüze kadar Eskiçağ, Ortaçağ, Türk Tarihi gibi alanlarda yoğunlaşarak gelmiş, bu alanda önemli bilimsel makalelere yer verilmiştir. Yapılan çalışmalar özellikle ilk yıllarda Avrupa karşısında Türk Kimliği ve medeniyetinin varoluşunun temellendirilmesi üzerine yer almıştır.

Bu çalışmaların ışığında daha sonra yeni çalışmalarla ortaya çıkacak Orta Asya ve Anadolu Türklüğünün temelleri Mezopotamya ile ilişkilendirilip, Avrupa karşısındaki oryantalist bakış açısındaki yanlışlıkların ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Araştırmaların neticesinde Avrupa'da yeni bir Türk imajı oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmalarda ise belge kritiği çok önem kazanmış, Avrupalı kaynaklar yerel kaynaklarla birlikte ilişkilendirilip değerlendirilmiş sonucunda; Türk tarihçiliği modern yazıma geçmiştir. Modern yazımın basın yoluyla en önemli etkileşimi ise Belleten Dergisi ile gerçekleştirilmek istenmiştir. Ziya Gökalp, İbrahim Kafesoğlu, Zeki Velidi Togan gibi önemli Türkologların dışında Wolfram Eberhard gibi yabancı yazarların önemli yazıları Belleten Dergisi'nde yer almıştır. Bunun yanı sıra Afet İnan, Halil İnalçık, M. Altay Köymen, Abdülkadir İnan gibi önemli Türk yazarlar; Franz Babinger, Hienrich Otten gibi yabancı yazarlar da Belleten Dergisi'nde önemli yazılar yazmıştır.

Ulusal ve uluslararası kimliğin şekillenmesinde Türkler, Anadolu ve Orta Asya medeniyetlerine buldukları katkılar ve yapmış oldukları faaliyetler ile dünyanın ortak mirasına tarihi bir dayanak oluşturma aşamasında büyük bir önem taşımakta ve bu da Belleten Dergisi'nin ulusal kimliğin inşasındaki rolüne işaret etmektedir. Belleten Dergisi, günümüzde halen önemli akademik çalışmaların yayımlandığı bir dergi olmuştur.

KAYNAKÇA

- Akçura Yusuf, "I. Türk Tarih Kongresi", Ülkü Halk Evleri Dergisi, c. I/ sy. 1 (1933), ss. 23-29.
- Akurgal Ekrem, "Hattiler, Hititler Ve Güneş Kursu", Belleten Dergisi, c. XLI/ sy. 162 (1977), ss. 419-421.
- Albayrak Nurettin, "Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası", TDV İslam Ansiklopedisi, c. VIII (1993), ss. 525-526.
- Arıkan Zeki, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Tarihçilik", Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, c. VI (1985), ss. 1584-1594.
- Avcı Cemal, "Türk Tarih Tezi Amacı, Uygulanışı Ve Sonuçları", Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c. 2/ sy. 2 (2005), ss. 11-32.
- Babinger Franz, "Fatih Sultan Mehmet Ve İtalya", çev. Bekir Sıtkı Baykal, Belleten Dergisi, c. XVII/ sy. 65 (1953), ss. 41-82.
- Balkan Kemal, "Urartuların Kökeni Ve Dilleri", Belleten Dergisi, c. XLVIII/ sy. 191-192 (1984), ss. 513-521.
- Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928), 1-15-19.
- Baykal Bekir Sıtkı, "Atatürk Ve İnkılâp", Belleten Dergisi, c. XLVII/ sy. 188 (1863), ss. 893-902.
- Bayur Hikmet, "Kuvâ-yı Milliye Devrinde Atatürk'ün Dış Siyasa İle İlgili Bazı Görüş Ve Davranışları", Belleten Dergisi, c. XX/ sy. 80(1956), ss. 659-699.
- Berktaş Halil, Cumhuriyet İdeolojisi Ve Fuad Köprülü, Kaynak Yayınları, İstanbul 1983.
- Berktaş Halil, "Cumhuriyet Dönemi Tarih Çalışmaları", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, c. IX (1985), s. 2456-78.
- Bilgiç Emin, "Çivi Yazılı İktisadi Metinlerde Faiz Meselesi", Belleten Dergisi, c. XV/ sy. 59 (1951), ss. 339-347.

Cebesoy A. Fuat, Sınıf Arkadaşım Atatürk Okul Ve Genç Subaylık Hatıraları, İnkılap Ve Aka Kitabeveleri, İstanbul 1967.

Çadircı Musa, "Ankara Sancağında Nizâm-ı Cedid Ortasının Teşili ve "Nizam-ı Cedid Askeri Kanunnamesi"', Belleten Dergisi, c. XXXVI/ sy. 141 (1972), ss. 1-13.

Çadircı Musa, "Tanzimat Döneminde Türkiye'de Yönetim (1839-1856)", Belleten Dergisi, c. LII/ sy. 203 (1988), ss. 601-626.

Çadircı Musa, "Türkiye'de Kaza Yönetimi (1840-1876)", Belleten Dergisi, c. LIII/ sy. 206 (1989), ss. 237-258.

Çadircı Musa, "Türkiye'de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine Bir İnceleme", Belleten Dergisi, c. XXXIV/ sy. 135 (1970), ss. 409-420.

Eberhard Wolfram, "Kay'lar Kabilesi Hakkında Sinolojik Mülâhazalar", Belleten Dergisi, c. VIII/ sy. 32 (1944), ss. 567-588.

Eberhard Wolfram, "Eski Türk Devletlerinin Ekonomisi Hakkında İncelemeler:1 Toba'ların Hayvancılığı", Belleten Dergisi, c. IX/ sy. 36 (1945), ss. 485-496.

Enginsoy Cemal, "Atatürk Ve Devlet Adamı Atatürk (1881-1938), Belleten Dergisi, c. XLVI/ sy. 181 (1982), ss. 133-143.

Eyice Semavi, "Atatürk'ün Büyük Bir Tarih Yazdırma Teşebbüsü: Türk Tarihinin Ana Hatları", Belleten Dergisi, c. XXXII/ sy. 182 (1968), ss. 509-526.

Eyice Semavi, "Belleten", TDV İslam Ansiklopedisi, c. V (1992), ss. 424-425.

Gökbilgin Tayyib, "Kanuni Sultan Süleyman Devri Başlarında Rumeli Eyaleti, Livaları, Şehir Ve Kasabaları", Belleten Dergisi, c. XX/ sy. 78 (1956), ss. 247-294.

Gökbilgin Tayyib, "Tanzimat Hareketinin Osmanlı Müesseselerine Ve Teşkilatına Etkileri", Belleten Dergisi, c. XXXI/ sy. 121 (1967), ss. 93-111.

Göker Muzaffer, "İkinci Türk Tarih Kongresi", Belleten Dergisi, c. II/ sy. 5-6, ss. 1-4.

Harp Mecmuası, sy. 1.

İğdemir Uluğ, Cumhuriyet'in 50. Yılında Türk Tarih Kurumu, TTK Basımevi, Ankara 1973.

İnalcık Halil, "Atatürk Ve Türkiye'nin Modernleşmesi", Belleten Dergisi, c. XXVII/ sy. 108 (1963), ss. 625-632.

İnalcık Halil, "Osmanlı-Rus Rekabetinin Menşei Ve Don-Volga Kanalı Teşebbüsü (1569)", Belleten Dergisi, c. XII/ sy. 46 (1948), ss. 349-402.

İnalcık Halil, "Türk Tarihi Ve Atatürk'te Tarih Şuuru", Türk Kültürü Dergisi, c. I/ sy. 7 (1963), ss. 6-11.

İnalcık Halil, Türklük Müslümanlık Ve Osmanlı Mirası, Kırmızı Yayınları, İstanbul 2016.

İnan Abdulkadir, "Ongutların Menşei Meselesi", Belleten Dergisi, c. VIII/ sy. 31 (1944), ss. 453-456.

İnan Afet, "Atatürk Ve Tarih Tezi", Belleten Dergisi, c. III/ sy. 10 (1939), ss. 243-246.

İnan Afet, "Türk Tarih Kurumu 40 Yaşında", Belleten Dergisi, c. XXXV/ sy. 140 (1971), ss. 519-529.

İnan Afet, "Türk Tarih Kurumu'nun Kuruluşuna Dair", Belleten Dergisi, c. XI/ sy. 42 (1947), ss. 173-179.

İnan Afet, "Gazi Mustafa Kemal Atatürk Ve Kültür Meseleleri", Belleten Dergisi, c. XX/ sy. 80 (1956), ss. 557-563.

İnan Afet, Atatürk Hakkında Hatıralar Ve Belgeler, Yeni Baskıyı Hazırlayan: Arı İnan, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 2009.

İnönü İsmet, "Devlet Kurucusu Atatürk", Belleten Dergisi, c. XXXIII/ sy. 129 (1969), ss. 1-19.

Işık Hasan, "Muallim Cevdet'in Türk Eğitim Tarihindeki Yeri Ve Derslerinde Yerel Tarih Uygulamaları", Türk Tarihi Dergisi, Bahar (2020), ss. 189-208.

Kafesoğlu İbrahim, "Tarihin Işığında Türk Milliyetçiliği", Türk Kültürü Dergisi, c. I/ sy. 2 (1962), ss. 1-5.

Kafesoğlu İbrahim, "Ziya Gökalp'de Tarihçilik", Belleten Dergisi, c. XLVIII/ sy. 189-190 (1984), ss. 241-248.

Kınal Firuzan, "Eski Anadolu'da Kadının Mevki", Belleten Dergisi, c. XX/ sy. 79 (1956), ss. 355-366.

Kocabaşoğlu Uygur, Hürriyet'i Beklerken II. Meşrutiyet'in Basımı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010.

- Köprülü M. Fuat, "Türk Etnolojisine Ait Tarihi Notlar Uran Kabilesi", Belleten Dergisi, c. VII/ sy. 26 (1943), ss. 227-243.
- Köprülü M. Fuat, "Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları", Belleten Dergisi, c. VII/ sy. 27 (1943), ss. 379-521.
- Köprülü M. Fuat, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Etnik Menşei Meseleleri", Belleten Dergisi, c. VII/ sy. 28 (1943), ss. 219-312.
- Köymen M. Altay, "Selçuklu Devri Türk Tarihi Araştırmaları I. Büyük Selçuklu İmparatoru Melikşah Devrine Ait Bir Eser Münasebetiyle", Belleten Dergisi, c. XVII/ sy. 68 (1953), ss. 557-604.
- Köymen M. Altay, "Atatürk İlke Ve İnkılapları Nasıl Ele Alınmalıdır?", Milli Kültür Dergisi, sy. 43 (1983), ss. 2-9.
- Ortaylı İlber, Gelenekten Geleceğe, Osmanlıların Tarih Yazıcılığı, Hil Yayınları, İstanbul 1982, ss. 43-51.
- Otten Hienrich, "Hitit Tarihinin Kaynakları Ve Eski Doğu Kronolojisi", çev. Hayri Ertem, Belleten Dergisi, c. XXXIII/ sy. 131 (1969), ss. 359-369.
- Ögel Bahattin, "İlk Töles Boyları Ugur, Ting-ing Ve Kao-cheler", Belleten Dergisi, c. XII/ sy. 48 (1948), ss. 795- 831.
- Özcan Abdülkadir, "Târih-i Osmânî Encümeni", TDV İslam Ansiklopedisi, c. XL (2011), ss. 83-86.
- Öztaş Sezai, "Atatürk Dönemi Tarih Anlayışı Ve Tarih Öğretimi", Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sy. 2 (2009), ss. 94-107.
- Öztoprak İzzet, Türk Ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele, TTK Basımevi, Ankara 1989.
- Mahmut H. Şakiroğlu, "Cumhuriyet Tarihimizde Süreli Yayınlar Kısa Bir Bakış II Tarih Dergileri Ve Belleten", Belleten Dergisi, c. XLVII/ sy. 188 (1983), ss. 1207-1222.
- Tansel Selahattin, "Büyük Friedrich Devri'nde Osmanlı-Prusya Münasebetleri", Belleten Dergisi, c. X/ sy. 37 (1946), ss. 133-165.
- Toprak Zafer, Bu günün Bilgileriyle Kemal'in Türkiyesi – La Turqie Kamaliste, Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Tarihçilik, Editör: Bülent Özükan, Boyut Yayıncılık, İstanbul 2012, ss. 176-181.
- Toprak Zafer, "Yaşayan Türkologlar: Stanford Shaw ile Söyleşi", Tarih Ve Toplum Dergisi, sy. 76 (1990), ss. 9-10.
- Topuz Hıfzı, II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitapevi, Ankara 2003.
- Turan Osman, "Türkiye Selçuklu Toprak Hukuku Miri Topraklar Ve Hususi Mülkiyet Şekilleri", Belleten Dergisi, c. XII/ sy. 47 (1948), ss. 549-574.
- Turan Şerafettin, "Meseleler", Fırat Üniversitesi Tarih Metodolojisi Ve Türk Tarihinin Meseleleri Kollokyumu, (1990) s. 183-190.
- Turan Şerafettin, "Tarih Ve Milli Oluş", Türk Kültürü Dergisi, c. I/ sy. 6 (1963), ss. 4-12.
- Ulu Cafer, "Çanakkale Muharebeleri Sırasında Basının Propaganda Aracı kullanılması: Harp Mecmuası Örneği", Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ, c. X/ sy. 12 (2012), ss. 61-83.
- Ünal Ahmet, "Hitit Tıbbının Anahatları", Belleten Dergisi, c. XLIV/ sy. 175 (1980), ss. 475-495.

Ekler

Fotoğraflar

Fotoğraf 1: Atatürk ve Türk Tarih Kurumu Üyeleri, 8 Temmuz 1932, Marmara Köşkü, Ankara.

Kaynak: Fotoğraflarla Atatürk, ATESE Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2015, s. 238.

Fotoğraf 2: I. Atatürk ve Türk Tarih Kurultayı'na katılanlar, 9 Temmuz 1932, Ankara.

Kaynak: Fotoğraflarla Atatürk, ATESE Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2015, s. 238.

Fotoğraf 3: II: Türk Tarih Kongresi'nde Atatürk, Makbule Atadan, Sabiha Gökçen, Afet İnan, 1937.
Kaynak: Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar Ve Belgeler, Yeni Baskıyı Hazırlayan: Arı İnan, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 2009, s. 272.

Fotoğraf 4: II. Türk Tarih Kongresi, Afet İnan, Dolmabahçe Sarayı, 1937.
Kaynak: Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar Ve Belgeler, Yeni Baskıyı Hazırlayan: Arı İnan, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 2009, s. 273.

Fotoğraf 5: II. Türk Tarih Kongresi, Atatürk'ün kendi isteği üzerine hazırlanan sergiyi incelerken.
Kaynak: Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar Ve Belgeler, Yeni Baskıyı Hazırlayan: Arı İnan, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 2009, s. 274.

Fotoğraf 6: Atatürk'ün II. Türk Tarih Kongresine gelişi, Dolmabahçe Sarayı, 1937.
Kaynak: Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar Ve Belgeler, Yeni Baskıyı Hazırlayan: Arı İnan, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 2009, s. 277.

Fotoğraf 7: II. Tarih Kongresi için hazırlanan sergi için hazırlık çalışmaları Afet İnan Ve Mimar Emin Onat, 1937.

Kaynak: Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar Ve Belgeler, Türkiye İş Bankası Yayınları, Yeni Baskıyı Hazırlayan: Arı İnan, Ankara 2009, s. 278.